

Double ou triple A° n° 14 juillet

AR ROUE GRALON, KÆR IS

HAG ILIS MIRACULUS AN ITRON VARIA REMENGOL.

« 'Neb a bed Guerc'hes Remengol,
« Birviken ne daï da goll !... »

(76)

En escopti Kerne, el lec'h ema brema mór Douarnenez, e oa guechal eur gær vras meurbet, hanyet Is.

Eur voguer ledan hac huel, gant sklujou houarn he diffenne deus ar mór. Er gær-ze ne velet, e touez an dud pinvidic, nemet dizurs, goal exempl ha fallagriez. Gralon, pehini a chome neuze en Is, a oa roue Breiz-Izel. Bet e oa brezeller en e iaouankis, ha rust en andret he zujidi ; mæs en he gosni, sklerijennet dre ar feiz christen, e teuas da vez a douç evel eun oan. Hirvoudi a re alies var dizursou Is, ha var ar vue dirollet a rene e verc'h, ar brincès Ahès, gant an noblanç iaouanq a gær ba deus ar vro hanvet hirio Kær-Ahès, pehini a oa dez-hi a leve.

En amzer-ze, ive, e oa e Breiz-Izel daou abostol santel, daou vignon da Zoue, sant Kaourintin, kenta escop a Guemper, ha sant Guenole⁽¹⁾, kenta abad a Landevennek ; alies ho devoa prezeguet ar feiz er gær a Is, ha gourdrouzet ar roue Gralon, abalamour d'an droùg-oberou, d'an torfejou ha d'an injusti-çou a ret, bemdez, e pales he verc'h iaouanq : mes goab a ret anez-ho, hag ar roue, sempleteet dre an oad, nen devoa mui a c'halloùd avoalc'h evit arreti dizurzou ker bras.

Doue a skuizas, er fin, o velet Is kaledet en e fec'hejou, hag a roas da anaout da Ael Breiz-Izel, he vignon Guenole, penos, eb dale pell, ar gær gaér-ze a vije beuzet gant ar mór. Ker-kent, Guenole a bignas var he varc'h, hag a redas da gær Is, o sonjal c'hoas dizarmi koler Doue. Mæs tremenet e oa an amzer a druez. P'a en em gavas an abad santel, var dro anter-noz, sklujou Is a oa digor, hag ar mór a c'hoze spountus, o tiruillal var dud an tier hag ar palechou. Guenole ne allas savetei nemet Gralon ep kén ; guelet a rer c'hoas roudou treid ar marc'h er garrek, var behini, abaoue, abaded Landevennek, araug komer ho c'harg, a deu da ober o feden a da anaout ar roue Gralon evit fondatour o c'houent.

Ahès, merc'h fall ar roue, kiriek a revin Is, a oë troët e Mari-Morgan, anter maouez hag anter pesk. Pa bar al loar, he c'blever c'hoas alies o cana, var mór Douarnenez a uz re-vinou ar gær veuset. He daoulagat a zo evel diou' stereden, he bleo evel an aour, he gouzoug hag he diou' vron ken guen hag an erc'h, hag e mouez melodius a laka da gouskat dre e chalmou ; evel ze, martolodet ar vro, ractal me c'hlevont, a lavar entrez-ho gant spouron : « Tec'hom, Ahès a zo savet « deus e falès, ar goall amzer ne ma ket pell ha ma taleomp, « e vezimp tolet, kousket, var ar rehier. »

Kær Is ne ma mui, evel Sodôm, Gômor ha Babylon ; hag hirio ar mór a ruill dreist he fen.

Da zao-heol Gralon, o veza pignet, gant Guenole, varlein Mene-Hôm, a dolas ac'hane eur zell truezus var he lerc'h ; mæs el lec'h ma edo ar gær gaér a Is, ne velas mui nemet mór

(1) *Guen-oll-e, Oll-e-Guen* (il est tout blanc), hanvet evel-ze gant e vam, ar santes Ven, abalamour ma oa eur buguel koant ha fur. Sant Guenole, dre e vertuziou, en deus meritet an hano kær a Ael Breiz-Izel (l'Ange de la Bretagne).

Douarnenez, hag e kouezas d'an daoulin evit trugarecat Dene
hag ar Verc'hes da veza saveteet he vuez.

Pa zavas divar he zaoulin, e velas dindan an heol, o luguerni,
Ru-Men-Goulo, pe *Men-Ru-ar-Goulou*, var pehini vije sacrificet
tud beo, a, pep mis, eur buguel bian, c'hoas eus ar vrôn.
Neuze, beuzet en he zaëlou, ac e zaoulagad savet e trezee'h
an En, e lavaras d'e vignon santel :

« Voar ar Men ru zont, konsacréte da eun doue barbar, me
» a rai sevel eun Ilis kaér d'ar Verc'hes, hag el leac'h ma
» skuiller ar goad da Teutatès, e skuillo Mam ar guir Doue he
» graçou var Breiz-Izel. »

Gralon a zalc'has mad d'he bromessa, ha beleyen ar bayan-
net, o veza en em revoltet, pa veljont dispen templ an doue
faos Teutatès, ar roue christen ho zrehas e kever Argol, e
pen ar Vretonnet konvertisset.

Goude beza gret he beden, var Mene Hôm, ar roue Gralon
a heuillas Guenole da abati Landevennek, savet gantan eun
neubeut blaveziou kentoc'h. Diarauk kement-ze, en deoa
c'hoas roët he balès, e Kemper, da sant Kaourintin, pehini en
deoa torret e naon dezhan, ha d'he compagnunes, gant eun
tam deus he besk bian. E plaç ar palès-ze, e ma brema ilis
kaér kathedral Kemper.

Gralon a dremenais e Landevennek ar rest eus he vuez, en
eur binijen galet, hag aliez e ze gant he vignon ker da Remengol,
da bedi evit he boabl an Itron-Varia-Remed-Oll. Beza
en deoaa an eur d'he guelet brudet bras e pevar c'horn Breiz-
Izel, ac o verval entre divrec'h sant Guenole, e Landevennek,
e recommande he ene da Zoue, en eur lavaret gant fizians :

Ittron Varia Remengol,

Mirit ouzin na ziù da gall !

C'houezez kant vloas a zo abaoe ma e maro Gralon, hag ar
Vretonet, pere zo, bepret, tud a feiz hag a galon, ho deus
c'hoas sonj eus o roue coz, hag eus he vignon sant Guenole.
Mæs ma c'hanavefent guelloc'h histor ho bro gaér, pa zeont
da zul an Drindet da bardon bras Remengol, ha pa velont mór
Douarnenez, Mene-Hôm, Landevennek, ha tour huél Ilis miraculus
an Itron-Varia-Remed-Oll, e lavarfen, an daëlou en
ho daoulagat, en eur vale gant respect var douar ar sœnt hag
ar rouane :

Braz ar burzudou a zo bet

Ebars en amzer diemenet !...

Bras ive ar burzudou a ro c'hoas, hirio, an Itron-Varia-
Remengol, en andret an oll Vretonet, hag ispicial en andret
ar belerinet a deu, bémde, d'he goelet, alies eus a belz bro, a
kalz anezho diarc'hen, hag e corf o rochedou.

Ar vinoret dilezet, an intanvezet paour, ar beourien noas,
soudardet Breiz-Izel, e creis tan ar brezel, ar vartolodet var
ar mór bras e furol, an oll dud afflijet a gorf, a galon hag a
speret, darn en o foaniou, darn en danjerriou, darn all en
dizesper, ha darn, ive, var guele ar maro, ho deus sonj eus
ho Mam douç ha mad, hag alies e leverront dezhi, gant carante
a gant fizians en he galloud hag en he madelez :

O Guerches sac' Remengol, patronez Breiz-Izel,
Pedit evidomp, hirio, ha pa ranking mervel ;
Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretonet,
Ho deus ho caret, ho car, hag ho caro beppt !

GUERZ ÅR ROUE GRALON HA KÆR IS.

Var ton : *Judik hag Holosernes* ; pe var ton : *Boscen Elliant*.

I

Petra 'zo neve e kær Is,
M'ar ze ken foll ar iaouankis,
M'ar klevan-me ar biniou,
Ar vombard ac an delennou ?

N'euz e kær Is netra neve,
An ebattoù ma 've bemde,
N'euz e kær Is nemet traou koz,
An ebattoù ma 've bemnoz.

Bojenno dreiz zo divoannet
A dor an ilizou prennet,
Ha var ar beorien'e voëla,
E hisser ar chaçz d'ho drailla.

D'ha c'hoezec vla, an oll verc'het
N'ho deus doue 'met ar pec'het,
Ha, da ober he gurunen,
E roont ho c'haëra rosen.

Ahès, merc'h ar roue Gralon,
Tân an ifern en he c'halon,
Er pen kenta deuz an diroll,
A gass d'he c'heul ar gær da goll.

Sant Guenole, gant kalonad,
So bet me 'ur vech kaout he zad,
Ha, gant daëlou, an den Doue
En deuz lavaret d'ar roue :

- Gralon, Gralon, laka eves
- D'an dizurzou a rên Ahès ;
- Rac tremenet yo an amzer
- Pa skuillo Doue e goler.
- El lec'h ma voa c'hoarzadec kent,
- E vo neuze skrignadek dent,
- El lec'h ma oa kanouennou,
- E vo neuze scrijadennou !... ,

Hag ar roue coz spouronnet
E verc'h en deveuz kelenet,
Mæs, diskaret dre ar gozni,
N'euz mui an nerz da stourm outi.

Ha, skuis gant rebechou he zad,
Evit mont deuz e zaoulagad,
Hi 'deus gret, gant droug sperejou,
Eur palès kaër tost d'ar sklujou.

Eno, gant he amourouchen,
Ema fenos an obaden,
Eno, en aour hag er perles,
Evel an heol e pâr Ahès...

II

« Plijadur dec'h er palès-man.
» Merc'hed chentil ha potret skan,
» Plijadur dec'h ha nozvez grén,
Eme eur prinz en eur antren.

Ar prinz a zougue dillat ru,
He varo a voa bir ha du,
E izili a verve,
Hag e zaoulagat a zeve.

« Ra viot deut mad, estranjour,
Eme Ahès gant eur bec flour,
» Ia, ra viot deut ar goëlla,
» M'ar c'hanveit an traou falla.

— » N'euze n'em bo digomer.mad,
A respontas an divroad ;
» Rag'me er fall zo ken disket
» Hag an hini n'euz hen c'hrouet.

A kerken̄t Ahès d'her pedi,
Da ober eün dro zançz ganthi,
Ha an oll, a eneb Doue,
Goassa ma hellent a doue.

Pa vóa d'an obaden-ze fin,
Danser Ahès, en eur c'hoarzin
Ac en eur zevel e ziou skoa,
A lavaras : « N'ouzoc'h netra !... »

» Kerc'hit din-me deuz a gær Is
» Vesseillou zantel an ilis.
» Kerc'hit kroas ar C'hruusufiet,
» Eun hosti sacr, ac e velfet !... »

Ahès a respontas timad :
« Kavet vint en ilis va-zad,
» Rag va zad diot me a gred
» An trompler-ze a Nazareth !... »

Tri a redas en berr amzer,
Ag a ziskaras an auter,
Ag an traou zagr a voë douguet
Etre ho daouarn milliguet.

Ar prinz ru, raktal m'ho guelas,
A greiz he galon a c'hoarzas,
Hag a lavaras c'hoas enn-han :
« Plijadur dec'h er palès-man !... »

Da genta a doliou boutou,
E vrujunas ar vesseillou,
Goude 'flatras ar Grussufi,
Hag e krenchas var an hosti !...

Ha varne, gant an oli e noas,
En eur gana : « Malloz d'ar groas!... »
E raz, e seiz stum dishenvel,
Dansou ar seiz pec'het marvel !

Kerkent ar palès a grenas,
Hag ar c'hurunou a strakas,
Hag a dreus ho zellou nec'het,
E skoâs tân glaz al luc'hed.

« N'a c'houi 'vel, eme ar Prinz ru :
» Me laka Doue var he du !... »
Ma lavarent oll gant glac'har :
« Ahès he deuz kavet e far !... »

III

Pa voa fin d'ar sakrilejou,
Messajour an droug sperejou,
Chomet he eunan er palès,
A dosteas da gaout Ahès :

« Va doussik koant, merc'h da Gralon,
» Ha muia karet va c'halon,
» Ha nalsen me ket eneb gis
» Guelet alc'housklujou kær ls ?

— » Va zad a zoug en he guerc'hen,
» An alc'housklujou aour deuz eur chaden,
» Ha va zad breman zo kousket,
» Ha caout an alc'housklujou n'allan ket. »

Mæs hen d'he zreid an eum strinkas,
Ha d'he dornik flour a bokas,
Hag he dallas dre he zellou
Karguet a dâñ hag a zaëlou.

IV

Heb goud ar pez a dremene
Neuze, eur penad ac'hane,
En he balès, ar roue koz
A voa kousket en kreis an noz.

Kambr paour Gralon ne voa enn-hi
Netra nemet eur Grussifi
Deuet a zorn eur mignon ker,
Sant Kaourintin, escop Kemper.

Netra nemet eun Aviel
Roët c'hoas gant eun den zantel,
Roët de-han gant Guenole,
Evel eur merk a garante.

Kaër en he gozni, 'vel eun aël,
E kouske roue Breiz-Izel,
Hag, en dro d'he dall, he vleo guen
A re, dispak, eur gurunen.

Neuze, Ahès, ar brinces fall,
Evel pa vije skoet dall,
En he gampr, eb aon 'rag Doue,
A deu da laëres an alc'houe.

En eur vale var beg he zroad,
Ar verc'h a dosta skan d'he zad.
A goustadik deuz lie guerc'hen,
A denn, n'eur c'hoarzin, ar chaden.

V

Piou a deu du-hont gant ar ru,
Pignet var eun inkanc du,
Hac en d'an daou lamp var e guein,
Ken a strink an tân deus ar vein ?

Ennes eo messajour Doue,
Digasset en Is d'ar roue ;
Hennes eo abostol ar feiz,
Sant Guenole, karet e Breiz.

Tostât 'ra en eur c'haloupad,
En he zorn deo he vaz abad,
Hag eur stôl aour var he zaë ven,
Hac eur c'helc'h tan en dro d'he ben.

Setu-hen e dôr ar palès
E p'hini e kousk tad Ahès,
Divoar he varc'h, an den santel
A c'halv, en noz, a voëz huel :

• Gralon, Gralon, sao eb dale,
• Sao evit heuilla Guenole,
• Sao evit tec'hel rog ar mîr :
• Sklujou kær Is a zo digor !

Hag ar roue koz trubuillet
Er mes he vele zo saillet :
• Din-me, din-me, va marc'h prima !
• Siouas ! peur-gollet ar gær ma!...

Ha gant glac'har, e ber amzer,
E ker da heul he vignon ker,
Ha var ho lerc'h, en eur hiuadal,
E clèvont ar mîr o ruillal.

Neuze ar brinces dirollet,
He amourous gant-hi collet,
Dre gær Is, hag glei hac a zeo,
A rede dispaket he bleo.

Pa glevas daou lamp ar c'hezek
Arog ar mîr e tiredek,
Dre al luc'het gant nec'hamant,
E c'hanve he zad hag ar zant.

• Va zad, va zad, ma-'r'-em c'harit,
• Var o marc'h skan va c'hommerit !
Hag ep respont, an tad tener
A zao he verc'h var an tailler.

Kerkent ar mōr a vuanna,
Ha Guenole, en eur grena,
A gri : « Gralon, tōl an diaoul-ze
» Divar dailler da hinkane !... »

Kouskoude c'hoas, leun a enkres,
An tad a zalc'h ar ~~pec'~~heres,
Mæs ar zant a ra sin ar groas
Ha stog ont-hi pen he vaz.

Kerkent mestres an droug-speret
A ruill er mōr bras fuloret,
Hac e kleo tost ar roue koz
Eur c'hoarzin skiltr' e kreiz an noz.

Mæs rentet skanvoc'h, ep dale,
E sail prim da c'heul Guenole,
Hac e varc'h, gleb e beder c'harr,
A laimp deus ar mōr ~~an~~ douar.

Brema, Ahès Mari-mōr-gan,
Deus skeut al loar, en noz, a gan,
A gan, ac en eur vousc'hoarzin
A grib enn od he bleo bezin.

VI

Da zao-heol, ar sant ha Gralon
A bigne var lein Mene-Hôm,
P'hini, e dreid ebars en trez,
Zao he ben var Douarnenez.

Ac'hane, roue Breiz-Izel
Var he lerc'h a dolas eur zel :
Mæs, el Iec'h Is, gant he deg dor,
Na velas mui nemet ar mōr.

« Eur gær emi boa deus ar gaëra,
» A setu hi et da netra !... »
Hag he galon oll a fraillas,
Hac e zaoulagad a voëlas.

« Gralon, Gralon, 'me Guenole,
» Gralon, d'an daoulin ganem-me, »
Ha Gralon, dindan he c'hlac'har,
A goë d'an daoulin d'an douar.

Hag eno, dişpak he vleo guen,
Hag he dall pleguet er boultron,
E lavare c'hoas ar roue :
« Ra vo gret bolonte Doué !... »

Pa zavas divar he zaoulin,
Dindan tân flam heol ar mintin,
E velas, a dreuz he zaëlou,
O luguerne Ru-men-goulou.

Var ar men-ze, hon tadou koz
A skuille goad d'eun doue foz ;
Ac ar roue, en ber amzer,
A lavaras d'he vignon kær :

- Du-hont, é memor a gær Is,
- Me a rai sevel eut ilis,
- Hag, evit testeni d'an oll,
- M'he galyo ilis Remengol (!).
- Rac var dolmen ru Teutatès,
- Me lakeï da rën ar Verc'hes,
- Ha bep blosas, en honor d'ar Groas,
- E rin ober eur pardon bras.
- Eno, an oll dud afflijet
- A gavo d'ho foaniou remed,
- A silvidiguez d'ho ene,
- Dre c'hraz Mari, guir Vam Doue.
- Pa vo an doueou maro,
- A koët meur a goat dero,
- Eun de, deuz ar pevar avel,
- E teuio d'i pobl Breiz-Izel.
- Neuze, ma ve sonj a C'hralon,
- E vo lavaret a galon :
- Bras ar burzudou a so bet
- Ebars en amzer tremenet ! ...

Olivier Louvetrie, le
vende de
Ploujean

(1) Remengol, hanvet gouechal *Ru-men-goulou*, da lavaret e *Men-ru-ar-goulou*, abalamour ma oa eno eur men ru, pe eun templ, konsakret da ch'houlou de, enoret evel eun doue dindan an hano a Teutatès (Doud-Tad). Ar roue Gralon, goudé beza diskaret an tempi-ze, ha savet, en he bla, eun ilis caér da Vam ar gnir Doue, a chanchas hano payen *Ru-men-goulou*, en hano christen a *Remengol*, da lavaret e *Remed-Oll* deus a behini ar Batrones a so hanvet an *Itron-Varia Remed-Oll* (*Notre-Dame de Tout-Remede*), abalamour d'ar burzudou bras a ra bemdez, eno, ar Verc'hes, abaoüe amzer ar roue Gralon betek hirio.

Eno, zo c'hoas induljançou a re vrassan roet gant hon Tad santel ar Pab d'an oll gristenien a deu da Remengol, da bedi a galon Patrones Breiz-Izel. Dre leur skrit apostolik roet e Rom, en ilis Sant-Pèr, kement beleg a lavar an oferen var aoter vras an Itron-Varia Remengol, a denn a boaniou ar purgator eun ene, p'lini a ia raktal d'ar baradoz.

An dregont a vis mæ 1858, an Itron-Varia Remengol a so bet kurnnet gant eur gurunen aour ha perlès roet dez-hi gant hon Tad santel ar Pab Pi noa.

Remengol a so bet, a viscoas, ar gaëra hag ar santela ilis a Vreiz-Izel; hervés an dud koz, peb guir Vreton a gle, eur veach da viana, *bco pe varo*, ober pelerinach Remengol.

PEDEN AR ROUE GRALON

D'an Itron-Varia Remengol.

Itron Varia Remengol,
Mirit ouzimp na zaïmp da goll ;
Pedit ive ho Mab Jesus
Ma vezimp gantan evurus.

Itron Varia Remengol,
C'hui eo rouanez ar bed oll ;
Bezit hor mam, hor batrones,
A ni ho meulo da james.